

İNSAN HÜQUQLARI VƏ QANUNUN
ALİLİYİ BAŞ DİREKTORLUĞU,
İNSAN HÜQUQLARI DİREKTORLUĞU,
AVROPA İNSAN HÜQUQLARI
MƏHKƏMƏSİNİN QƏRARLARININ İCRASI
DEPARTAMENTİ

“Bələdçi” seriyaları № 1

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarının icrasına dair fəaliyyət planlarının və hesabatlarının tərtibi üzrə bələdçi

ÖN SÖZ

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarının icrasına nəzarət sisteminin effektiv olması üçün cavabdeh dövlətin qərar qüvvəyə mindikdən sonra qərarın icrasından ötrü nələri zəruri hesab etdiyini mümkün qədər tez bildirməsi vacibdir. Bu tələb birmənalı olaraq Nazirlər Komitəsinin Qaydalarından irəli gəlir və bununla bağlı cavabdeh dövlətlərdən nələri gözlədiyinə aydınlıq gətirmək üçün Komitə 2004-cü ildə öz iş metodlarına “fəaliyyət planı” anlayışını daxil etmişdir.¹ Daha sonra 2009-cu ilin iyun ayında 1059-cu (DH) iclasında qəbul etdiyi Məhkəmənin qərarlarının icrasının təkmilləşdirilməsi üzrə tədbirlər haqqında qərarında Nazirlər Komitəsi dövlətləri mümkün qədər tez və ən gec qərarın qüvvəyə minməsindən sonra altı ay ərzində fəaliyyət planı və/yaxud fəaliyyət hesabatı təqdim etməyə dəvət etmişdir.

İnterlaken Konfransından sonra Nazirlər Komitəsinin iş metodlarında aparılan və ikitərəfli nəzarət prosesi ilə nəticələnən islahat bu prosesdə fəaliyyət planlarına və fəaliyyət hesabatlarına mühüm rol ayırmışdır. Müvafiq olaraq, 2011-ci ildə fəaliyyət planlarının və hesabatlarının təqdim edilməsi məcburi xarakter almışdır.

27 mart 2015-ci ildə Brüsseldə keçirilmiş Yüksək Səviyyəli Konfransda qəbul edilmiş bəyannamədə iştirakçı dövlətlər “Nazirlər Komitəsi ilə iştirakçı dövlətlər arasında mühüm dialoq vasitəsi olan və həmçinin Məhkəmə, milli parlamentlər və ya Milli İnsan Hüquqları Təsisatları kimi digər maraqlı tərəflərlə dialoqun genişləndirilməsinə töhfə verə biləcək hərtərəfli fəaliyyət planlarını və fəaliyyət hesabatlarını müəyyən edilmiş müddətlərdə təqdim etmək üçün səylərini artırmağı davam etdirməyə dəvət edilmişlər”.

Beləliklə, fəaliyyət planları və hesabatları icraya nəzarətin əsas elementlərinə çevrilərək icra prosesinin şəffaflığının və dinamikliyinin artırılmasına böyük töhfə verir.

¹ Sədrlik edən Norveçin təşəbbüsü ilə.

İstinadedicı sənədlər:

Qərarların icrasına və dostcasına həll barədə razılışmaların şərtlərinə əməl edilməsinə nəzarətə dair Nazirlər Komitəsinin Qaydaları

2010-cu ilin dekabrında 1100-cü (DH) iclasda qəbul edilmiş qərar (e. bəndi)

Məlumat sənədi CM/Inf/DH(2010)37, 6 sentyabr 2010-cu il – Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərar və qəraradalarının icrasına nəzarət: İnterlaken Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi – İkili nəzarət sistemi üçün formalar

Məlumat sənədi CM/Inf/DH(2010)45-final, 7 dekabr 2010-cu il – Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərar və qəraradalarının icrasına nəzarət: İnterlaken Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi – Yeni ikili nəzarət sisteminin həyata keçirilməsinin praktiki formaları ilə bağlı həll olunmamış məsələlər

13-14 oktyabr 2014-cü il tarixlərində Strasburqda həyata keçirilmiş *İkili nəzarət proseduru çərçivəsində fəaliyyət planları və fəaliyyət hesabatları üzrə dəyirmi masa tədbirinin qənaətləri*

Bu sənədin məqsədi:

- fəaliyyət planlarının və hesabatlarının strukturuna və tələb olunan məlumatların növünə aydınlıq gətirmək;
- bu sənədlərin Nazirlər Komitəsinə təqdim edilməsi və yenilənməsi üçün müddətləri bir daha xatırlatmaq;
- digər tədbirlərlə yanaşı, 13 və 14 oktyabr 2014-cü il tarixlərində Strasburqda *“Avropa Məhkəməsinin qərarlarının icrası üçün dövlətlərin fəaliyyət planlarına və fəaliyyət hesabatlarına dair çoxtərəfli dəyirmi masa: mövcud təcrübə və gələcək perspektivlər”* mövzusunda dəyirmi masa tədbirinin müzakirə və qənaətlərinin işığında zəruri məlumatların toplanmasının və bu sənədlərin vaxtında hazırlanmasının optimallaşdırılması üçün səlahiyyətli orqanlar tərəfindən formalaşdırılmış qabaqcıl təcrübələrdən nümunələr təqdim etməkdir.

Azərbaycan dilinə qeyri-rəsmi tərcümə ingilis dilindəki orijinal mətnin əsasında icra olunmuşdur. Bu tərcümə Avropa Şurasının Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Qərarlarının İcrası Departamenti (QİD) ilə razılışma əsasında, lakin yalnız tərcüməçinin(lərin) məsuliyyət daşması ilə və QİD-in öhdəlik daşımaması ilə dərc olunur. Mətnin tərcüməsi Avropa Şurasının “Avropa Məhkəməsi qərarlarının Azərbaycan tərəfindən icrasının gücləndirilməsinə dəstək” layihəsi çərçivəsində həyata keçirilmişdir.

Mündəricat

I – Fəaliyyət planı/hesabatı nədir?	3
A. Fəaliyyət planı/hesabatı anlayışı	3
B. Ümumi aspektlər	4
II – Fəaliyyət planlarının və hesabatlarının strukturu və tələb olunan məlumatların növü	5
A. İşin təsviri	5
B. Fərdi tədbirlər	6
C. Ümumi tədbirlər	7
D. Hakimiyyət orqanlarının qənaəti	10
E. Fəaliyyət planlarına və hesabatlarına Əlavələr.....	10
III – Prosedur məsələləri.....	10
A. Fəaliyyət planlarının və hesabatlarının təqdim edilməsi və fəaliyyət planlarının yenilənməsi....	10
IV – Lazimi məlumatların toplanmasının və fəaliyyət planlarının və hesabatlarının vaxtında hazırlanmasının optimallaşdırılması üçün hakimiyyət orqanları tərəfindən görülməli olan tədbirlərə dair mövcud təcrübələr.....	12
A. Məlumatların toplanması.....	12
B. Fəaliyyət planlarının və hesabatlarının hazırlanması	14

I – Fəaliyyət planı/hesabatı nədir?

A. Fəaliyyət planı/hesabatı anlayışı

Fəaliyyət planı

Fəaliyyət planı cavabdeh dövlətin Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarının icrası üçün həyata keçirdiyi və həyata keçirmək niyyətində olduğu tədbirləri, o cümlədən həmin tədbirlərin qəbulu və həyata keçirilməsi üçün nəzərdə tutulan təxmini vaxt cədvəlini özündə əks etdirən sənəddir.

Planda qərarın icrası üçün zəruri olan bütün tədbirlər mümkün olan dərəcədə müəyyən edilir. Bütün tədbirləri dərhal müəyyən etmək mümkün olmadıqda, planda zəruri tədbirlərin müəyyən edilməsi üçün atılacaq addımlar müəyyənləşdirilir.

Fəaliyyət planı yenilənməsi mümkün olan sənəddir. O, ilkin olaraq planlaşdırılan tədbirlərin həyata keçirilməsinin gedişində baş vermiş dəyişikliklər haqqında yenilənmiş məlumatları özündə əks etdirmək üçün icra prosesi boyu mütəmadi olaraq yenilənməlidir. Hakimiyyət orqanları ilkin olaraq planlaşdırılan tədbirlərə yeni hadisələrin fonunda yenidən baxılmalı olduğunu hesab edərsə, o halda fəaliyyət planına da yenidən baxılmalıdır.

Fəaliyyət hesabatı

Fəaliyyət hesabatı cavabdeh dövlətin Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarının icrası üçün görülmüş bütün tədbirləri özündə əks etdirən və/və ya heç bir tədbirin və ya əlavə tədbirlərin görülməsinə nəyə görə ehtiyac olmadığını izah edən hesabatdır.

Dövlət tərəfindən ilkin olaraq təqdim edilmiş fəaliyyət plan(lar)ında təsvir olunan bütün tədbirlər həyata keçirildikdə, fəaliyyət planının yenilənmiş son versiyası fəaliyyət hesabatına çevrilir. Əgər heç bir tədbir tələb olunmursa və ya ilkin mərhələdə lazımi tədbirlər görülməyibsə, dövlət birbaşa fəaliyyət hesabatı təqdim edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, fəaliyyət planı və ya hesabatı yalnız aşağıdakılar üçün tələb olunur:

- istinadedici işlər (“presedentlər”),
- iş qrupları,
- presedentləri artıq bağlanmış olan təkrarlanan (“klon”) işlər,
- konkret öhdəlikləri (pul məbləğinin ödənilməsindən savayı) özündə ehtiva edən dostcasına həll razılaşmaları.

Nazirlər Komitəsində baxılmaqda olan iş qruplarına əlavə edilmiş təkrarlanan işlərə gəldikdə, icra üçün zəruri olan fərdi tədbirlər haqqında məlumat, adətən, fəaliyyət planı bütövlükdə qrup üzrə yeniləndikdə təqdim edilə bilər. Bununla belə, qərardan təcili fərdi tədbirlərin görülməsinin tələb olduğu qənaəti hasil olarsa, müvafiq məlumat zəruri hallarda ayrıca məlumat (kommunikasiya) kimi mümkün qədər tez təqdim edilməlidir (aşağıda III.A bölməsinə bax). Hakimiyyət orqanları sonradan bu məlumatı yenilənmiş fəaliyyət planına və ya bütövlükdə qrup üzrə fəaliyyət hesabatına daxil edəcəklər.

İstinadedici sənədlər:

Məlumat sənədi CM/Inf/DH(2010)37, 6 sentyabr 2010-cu il – Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərar və qəraradalarının icrasına nəzarət: İnterlaken Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi – İkili nəzarət sistemi üçün formalar, Əlavə I, 5-7-ci bəndlər

Məlumat sənədi CM/Inf/DH(2009)29rev, 3 iyun 2009-cu il – Fəaliyyət planları – Fəaliyyət hesabatları

B. Ümumi aspektlər

Fəaliyyət planlarının və hesabatlarının məqsədi Nazirlər Komitəsinin məlumatlı nəzarət həyata keçirməsinə imkan yaratmaqdır. Buna görə də, bu sənədlərin işdə qaldırılan məsələlər/problemlər, planlaşdırılan və/və ya qəbul edilən tədbirlərin xarakteri, eləcə də həmin tədbirlərin təsirləri və onların müvafiq problemləri həll etmək iqtidarında olması ilə bağlı aydın və dəqiq mənzərəni təmin etməsi çox vacibdir.

Yığcamlıq

Fəaliyyət planı/hesabatı qısa olmalı və yalnız sözügedən yekun qərarın icra mərhələsinə aid olmalıdır. Buna görə də, artıq Məhkəməyə təqdim edilmiş olan, icra mərhələsində daha əhəmiyyət kəsb etməyən məlumatlar faydalı deyil.

İşdə qaldırılan məsələlər daha geniş məsələlərin bir hissəsini təşkil etdikdə, fəaliyyət planına/hesabatına hansı məlumatın daxil ediləcəyini seçmək bəzən çətin ola bilər. Bu seçimi asanlaşdırmaq üçün tədbirləri Məhkəmənin qərarının icrası prosesinə aidiyyətinə görə təsnifləşdirmək faydalı ola bilər. Bu baxımdan tədbirlərin iki kateqoriyası müəyyən edilə bilər:

- Qərarın icrası üçün zəruri olan tədbirlər: bu tədbirlər hökmən tədbirlər planına və ya hesabatına daxil **edilməli** və izah edilməlidir;
- Birinci kateqoriyanı tamamlayan, qərarın icrası üçün ciddi surətdə zəruri olan tədbirlərdən kənara çıxan, lakin qərarla müqayisədə daha geniş perspektivdə həmin qərarla istinad edilən milli qanunvericiliyin davamlı inkişafı üçün faydalı olan əlavə tədbirlər: bu tədbirlər fəaliyyət planına və ya hesabatına daxil **edilə bilər**.

Aydınlıq və əlçatanlıq

Fəaliyyət planlarını və ya hesabatlarını hazırlayarkən nəzərə almaq lazımdır ki, bu sənədləri oxuyanlar sözügedən ölkənin daxili qanunvericiliyi ilə, yəqin ki, tanış deyillər. Bundan əlavə, ilk növbədə Nazirlər Komitəsi üçün nəzərdə tutulsa da, fəaliyyət planları və hesabatları xarici ölkələrdə də yaxından izlənən açıq sənədlərdir. Buna görə də görülən və ya planlaşdırılan tədbirlər aydın və əlçatan şəkildə təqdim və izah edilməlidir.

Bununla əlaqədar olaraq, fəaliyyət planlarının və hesabatlarının digər sənədlərlə, məsələn, Məhkəmənin qərarı ilə və ya hökumətin öncə təqdim etdiyi sənədlərlə tanışlığa ehtiyac olmadan situasiyanı anlamağa və icranın hansı vəziyyətdə olduğunu başa düşməyə imkan verməsini təmin etmək vacibdir.

İstinad edici sənədlər:

Məlumat sənədi CM/Inf/DH(2010)37, 6 sentyabr 2010-cu il – Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərar və qəraradalarının icrasına nəzarət: İnterlaken Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi – İkili nəzarət sistemi üçün formalar

Məlumat sənədi CM/Inf/DH(2010)45-final, 7 dekabr 2010-cu il – Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərar və qəraradalarının icrasına nəzarət: İnterlaken Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi – Yeni ikili nəzarət sisteminin həyata keçirilməsinin praktiki formaları ilə bağlı həll olunmamış məsələlər

Məlumat sənədi CM/Inf/DH(2009)29rev, 3 iyun 2009-cu il – Fəaliyyət planları – Fəaliyyət hesabatları

II - Fəaliyyət planlarının və hesabatlarının strukturu və tələb olunan məlumatların növü

Fəaliyyət planı/hesabatı aşağıdakı bölmələrdən ibarətdir: işin və ya müvafiq işlər qrupunun təsviri (A), fərdi tədbirlər (B), ümumi tədbirlər (C) və hakimiyyət orqanlarının qənaəti (D); həmçinin ona Əlavələr (E) qoşma kimi əlavə oluna bilər.

Birlikdə götürdükdə, fəaliyyət planının və ya hesabatının əsas bölmələri (yuxarıdakı A-C hissələri) təklif olunan tədbirlərin dövlətin nəticəyə nail olmaq öhdəliyinə cavab verdiyini göstərməlidir. İşin təsviri icranın çərçivəsini müəyyən etməlidir: o, pozuntunun (və ya bir neçə pozuntu varsa, hər bir pozuntunun) mənbəyini müəyyən edir ki, bu da pozuntunun aradan qaldırılması üçün təklif edilən tədbirlərin aktuallığını qiymətləndirməyə imkan verəcəkdir. Eynilə, fərdi tədbirlərin təqdim edilməsi Məhkəmə tərəfindən təyin edilən ədalətli təzminat ilə zərərçəkmiş tərəfin mümkün qədər pozuntuya qədərki vəziyyətinin bərpasını (*restitutio in integrum*) təmin etmək üçün lazım olan digər fərdi tədbirlər arasında əlaqəni ortaya çıxarmalıdır.

Əgər bir və ya bir neçə pozuntunun aradan qaldırılması üçün lazım olan ümumi tədbirlər digər işlər və ya iş qrupları kontekstində nəzərdən keçirilirsə, müvafiq işlərə və ya iş qruplarına sadəcə istinad edilməsi kifayətdir.

A. İşin təsviri

İşin təsvirində Məhkəmənin müəyyən etdiyi pozuntunun mənşəyi göstərilməlidir.

Buraya aşağıdakılar daxil edilməlidir:

- işin/işlər qrupunun predmetinin qısa təsviri
- tarixlər göstərilməklə müvafiq faktların xülasəsi
- Məhkəmə tərəfindən müəyyən edilmiş pozuntunun (pozuntuların) qısa təsviri

Buraya aşağıdakılar daxil edilməməlidir:

- Məhkəməyə təqdim edilmiş şikayətin bütün əsaslarının ifadəsi (yalnız müəyyən edilmiş pozuntular aktuallıq kəsb edir)
- faktların həddindən artıq uzun və ətraflı təsviri (yalnız pozuntunu təşkil edən əsas elementlər aktuallıq kəsb edir)

Məsləhət:

- İcra Departamentinin internet saytında dərc edilmiş işin təsvirindən istifadə etmək mümkündür.

Əlavə təfəsilatlar:

Pozuntunun təsviri Məhkəmənin nəyi Konvensiyanın pozuntusu kimi müəyyən etdiyini əks etdirir. Məqsəd Məhkəmənin qərarının ümumi icmalını təqdim etmək deyil, müəyyən edilmiş problemi göstərməkdir.

Müvafiq faktlar Məhkəmənin müvafiq qənaətlərə gəlməsinə səbəb olan faktlardır. Bu, ümumi tədbirlər bölməsində ətraflı izah edilsə belə, sistemin funksiyasının pozulmasının səbəbi qısaca işıqlandırılmalıdır.

Pozuntunun **tarixini göstərmək** vacibdir. Pozuntunu aradan qaldırmaq üçün müəyyən edilmiş müddətə malik olmaqla, hakimiyyət orqanları müvafiq qanunverici və ya tənzimləyici bazanı və ya həmin vaxt mövcud olan məhkəmə praktikasını müəyyən edə və bu müddətdə hər hansı dəyişikliyin olub-olmadığını müəyyənləşdirə bilərlər. Bu məlumat tədbirlərin görülməsinin zərurliyini müəyyənləşdirmək üçün çox vacibdir.

Məsələn, iş Nazirlər Komitəsinin icraatında olan digər işə bənzəyirsə, onun tarixi pozuntunun istinad işi üzrə görülmüş ümumi tədbirlərdən əvvəl baş verib-vermədiyini (bu halda əlavə ümumi tədbirlərə ehtiyac yoxdur) və yaxud istinad işi üzrə ümumi tədbirlərin görülməsindən sonra baş vermiş pozuntunun həmin tədbirlərin yetərli olmadığına və əlavə ümumi tədbirlərin görülməsinə ehtiyac olduğuна işarə olub-olmadığını müəyyən etməyə imkan verir.

B. Fərdi tədbirlər

Fərdi tədbirlərin məqsədi pozuntuya son qoyulmasını və zərər çəkmiş tərəfin mümkün qədər Konvensiyanın pozulmasından əvvəlki vəziyyətinə qaytarılmasını təmin etməkdir.

Buna görə də bu bölmədə aşağıdakılar təsvir edilməlidir:

- ərizəçinin məruz qaldığı pozuntunun nəticələri;
- ədalətli təzminat təyin edilməklə zərərin əvəzinin ödənilməsi;
- təyin edilmiş ədalətli təzminatın əhatə etmədiyi pozuntunun nəticələrinin aradan qaldırılması üçün həyata keçirilən və ya nəzərdə tutulan tədbirlər.

Hakimiyyət orqanlarının fərdi tədbirlərlə bağlı öz qənaətlərini bildirmələri vacibdir:

- heç bir tədbir zəruri hesab edilmədikdə, pozuntunun nəticələrinin niyə davam etmədiyini və ya pozuntu nəticəsində ərizəçinin məruz qaldığı nəticələrin niyə aradan qaldırıla bilmədiyini izah etmək vacibdir;
- ərizəçinin məruz qaldığı pozuntunun nəticələri yalnız qismən aradan qaldırıla bilərsə, bunun səbəbini izah etmək vacibdir;
- tələb olunan fərdi tədbirlər öncə ümumi tədbirlərin qəbulundan asılıdırsa, bunu qeyd etmək vacibdir.

Əlavə təfsilatlar:

Fərdi tədbirlərin iki aspekti

Fərdi tədbirlər görmək və ərizəçiyə kompensasiya təmin etmək öhdəliyinin **iki aspekti** var. Birincisi, dövlətin Konvensiyanın 41-ci maddəsinə əsasən Məhkəmənin təyin edə biləcəyi hər hansı ədalətli təzminatı təmin etmək (adətən pul məbləği ödəmək) öhdəliyidir.

İkinci aspekt onunla bağlıdır ki, ərizəçi üçün pozuntunun nəticələri həmişə Məhkəmə tərəfindən sırf pul məbləğinin təyin edilməsi və ya pozuntunun müəyyən edilməsi faktı ilə qənaətbəxş şəkildə aradan qaldırılmaz. Şəraitdən asılı olaraq, mümkün qədər pozuntuya qədərki vəziyyətin bərpasını (*restitutio in integrum*) təmin etməkdən ibarət əsas öhdəlik əlavə tədbirlərin görülməsini tələb edə bilər (məsələn, nəticəsi ədalətsiz hesab edilən cinayət işinin yenidən açılması, icra olunmayan milli məhkəmə qərarının icrası, yaxud qayıdacağı ölkədə işgəncə və ya qəddar rəftara məruz qalması riskinin real olmasına baxmayaraq əcnəbinin ölkədən çıxarılması barədə qəbul edilmiş qərarın ləğv edilməsi).

Bu səbəbdən, Məhkəmənin qərarlarının icrasına nəzarətin yeni proseduru ədalətli təzminat ödənilməsinin sadələşdirilmiş qeydiyyatını əhatə etsə də², fəaliyyət planında/hesabatında Məhkəmənin təyin etdiyi məbləğlərin (əgər varsa) nələri əhatə etdiyini xatırlatmaq faydalıdır. Məhkəmə həmçinin, 41-ci maddəyə uyğun olaraq, tələb olunan fərdi tədbirlərin qiymətləndirilməsi üçün vacib olan digər göstəricilər də verə bilər.

Böyük həcmli iş qrupları üzrə fərdi tədbirlər barədə məlumatların təqdim edilməsi

Fərdi tədbirlər haqqında məlumatların qrupun tərkib hissəsini təşkil edən bütün işlər üçün həmin qrup üzrə fəaliyyət planında/hesabatında təqdim edilməsi tövsiyə olunur. Əgər işlərin sayı çoxdursa, bu məlumatlar fəaliyyət planına/hesabatına əlavədə də göstərilə bilər. Qrupa yeni iş əlavə olunduqda, tələb olunan fərdi tədbirlər haqqında məlumat əvvəlcə ayrıca məlumat şəklində göstərilə bilər, lakin məlumatlar yeniləndikdə müvafiq qaydada fəaliyyət planına/hesabatına əlavə edilməlidir.

² Ödənişin qeydə alınması üçün xüsusi formanı doldurmaq kifayətdir (nümayəndə heyətləri onu məhdud girişli bu əməkdaşlıq resursundan əldə edilə bilərlər:

https://cs.coe.int/team21/DM_EXEC/Just%20satisfaction%20form/Forms/AllItems.aspx) - sonra onu İcra Departamentinə qaytarmaq lazımdır, sonuncu onu qeydiyyata alacaq və müvafiq dövlətə qəbz göndərəcək. Ərizəçinin hər hansı etirazı olarsa, müvafiq həll yolu tapmaq üçün milli hakimiyyət orqanlarında saxlanılan təsdiqedic sənədlər əsasında və hər hansı digər müvafiq məlumat əsasında problem İcra Departamenti tərəfindən aidiyyəti nümayəndə heyəti ilə müzakirə ediləcək. Müstəsna hallarda, vəziyyət buna haqq qazandırarsa, məsələn Nazirlər Komitəsinə təqdim edilə bilər.

İcra prosesinin sonrakı mərhələləri üçün nəzərdə tutulan təxmini vaxt cədvəlinin göstərilməsinin vacibliyi

Hələ həyata keçirilməli olan fərdi tədbirlərin olduğunu bildirən fəaliyyət planlarına onların icrası üçün təxmini vaxt cədvəli daxil edilməlidir. Bu cədvəl bütün maraqlı şəxslər, xüsusən də ərizəçilər üçün icra prosesinin şəffaf və proqnozlaşdırıla bilən olmasını təmin etməklə icra prosesində mühüm rol oynayır. Beləliklə, pozuntu davam edirsə və məhkəmə icraatının nəticəsi hələ gözlənilirsə, bu vəziyyətə son qoymaq üçün təkəcə hakimiyyətin həyata keçirməyi nəzərdə tutduğu tədbirləri deyil, həm də onların icrası üçün müddətləri mümkün qədər göstərmək vacibdir (növbəti dinləmə, ekspert rəyinin təqdim edilməsi üçün son tarix və s.). Eyni sözlər son qoyulmuş pozuntunun nəticələrini aradan qaldırmaq üçün nəzərdə tutulan fərdi tədbirlərə də aiddir.

Konkret olaraq təxirəsalınmaz fərdi tədbirlərlə bağlı aşağıda III.A bölməsinə bax.

İstinad edici sənədlər:

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarından sonra ölkədaxili səviyyədə müəyyən işlərə yenidən baxılması və ya icraatın bərpa olunması haqqında Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə R (2000)2 sayılı Təvsiyəsi

Məlumat sənədi CM/Inf/DH(2008)7-final – Ədalətli təminat yolu ilə təyin edilən məbləğlərin ödənilməsinin monitorinqi: Nazirlər Komitəsinin hazırkı praktikasının icmalı

Məlumat sənədi CM/Inf/DH(2010)37, 6 sentyabr 2010-cu il – Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərar və qəraradalarının icrasına nəzarət: İnterlaken Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi – İkili nəzarət sistemi üçün formalar

C. Ümumi tədbirlər

Aşkar edilmiş pozuntulara bənzər növbəti pozuntuların qarşısını almaq və/və ya davam edən pozuntulara son qoymaq üçün ümumi tədbirlər görülməlidir.

Buna görə də bu bölmədə aşağıdakı məlumatlar təqdim edilməlidir:

- pozuntunun mənbəyi ilə bağlı hakimiyyət orqanları tərəfindən aparılmış qiymətləndirmə;
- pozuntunun miqyasının və ümumi tədbirlərin görülməsinə ehtiyacın onlar tərəfindən qiymətləndirilməsi;
- artıq görülmüş olan hər hansı tədbirlər;
- lazımı hallarda aralıq tədbirlər də daxil olmaqla hələ də həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan tədbirlər və onların həyata keçirilməsi üçün təxmini vaxt cədvəli;
- bu tədbirlərin (nəzərə çarpan və ya gözlənilən) təsirinin hakimiyyət orqanları tərəfindən qiymətləndirilməsi.

Əgər konkret pozuntu ayrıca (geniş yayılmayan) hal kimi qəbul edilirsə, onun niyə belə hesab edildiyini qısaca izah etmək vacibdir.

İstənilən halda, ayrı-ayrı tədbirlərdə olduğu kimi, hakimiyyət orqanlarının artıq görülmüş tədbirlərin icra məqsədləri üçün yetərli hesab edilib-edilmədiyini və ya əlavə tədbirlərin zəruri olub-olmadığını və yaxud əlavə tədbirlərə ehtiyacın hələ də qiymətləndirilməli olub-olmadığını dəqiq göstərməklə, işin bu aspektinin icrasının vəziyyəti ilə bağlı öz qənaətlərini aydın şəkildə bildirmələri vacibdir.

Əlavə təfsilatlar:

Pozulmanın mənbəyi/mənbəyi (mənbələri)

Müvafiq tədbirləri müəyyən etmək üçün ilk növbədə Məhkəmənin müəyyən etdiyi pozuntunun mənbəyini müəyyənləşdirmək lazımdır. Buna görə də fəaliyyət planında və ya hesabatında bu məsələ ilə bağlı hakimiyyət orqanları tərəfindən qiymətləndirmə əks olunmalı və lazımı hallarda pozuntunun mənbələrini müəyyən etməyə imkan verən Məhkəmənin qənaətlərinə istinad edilməlidir. Bu qiymətləndirməni təsdiq edən hər hansı digər məlumat, məsələn, qərarın aid olduğu məsələyə dair daxili qanunvericilik və praktikanın təfərrüatları da əlavə oluna bilər.

Pozuntu bəzən bir neçə müxtəlif səbəblərin, məsələn, müvafiq hüquqi bazanın olmamasının və üstəlik mürəkkəb inzibati prosedurların olmasının və müvafiq presedent hüququnda gözlənilməz dəyişikliklərin nəticəsidir. Əgər belədirsə, fəaliyyət planında və ya hesabatında bütün bu səbəblər göstərməlidir.

Pozuntunun miqyasının və ümumi tədbirlərin qəbulmasına ehtiyacın qiymətləndirilməsi

Fəaliyyət planına hakimiyyət orqanları tərəfindən pozuntunun miqyası və ümumi tədbirlərin (və ya fəaliyyət planının əvvəlki versiyasında qeyd olunanlara əlavə edilən ümumi tədbirlərin) görülməsi zərurətinin qiymətləndirilməsi barədə məlumat daxil edilməlidir. Tələb olunan tədbirlər, təbii ki, mövcud vəziyyət baxımından qiymətləndiriləcək. Ola bilər ki, pozuntunun baş verdiyi vaxtdan bəri vəziyyət dəyişib. Belə olan halda, ilkin olaraq hər hansı dəyişiklik barədə məlumatlar təqdim edilməlidir ki, onların əsasında hər hansı tədbirlərin daha zəruri olmadığı barədə nəticə çıxarılsın. Təklif olunan dəyişikliklərin Məhkəmənin qərarında tənqid edilən vəziyyəti necə düzəldəcəyini aydın şəkildə göstərmək çox vacibdir.

Həyata keçirilən və/və ya nəzərdə tutulan tədbirlər barədə məlumatların təqdim edilməsi

Fəaliyyət planında görülməli tədbirlər təsvir edilməli və onların icrası üçün təxmini vaxt cədvəl verilməlidir. Əgər zəruri tədbirlərin görülməsi uzun bir prosesdirsə, daha əhatəli və ya daimi islahatların qəbulunadək oxşar pozuntuların mümkün qədər qarşısını almaq üçün qəbul edilmiş hər hansı aralıq tədbirləri qeyd etmək vacibdir.

Fəaliyyət planına həmçinin tədbirlərin gözlənilən nəticələrinin izahı daxil edilməlidir. Başqa sözlə, fəaliyyət planı və ya hesabatı bu tədbirlərin gələcəkdə oxşar pozuntuların qarşısını necə alacağını göstərməlidir.

Görülmüş tədbirlərin təsiri

Fəaliyyət hesabatında bəzi hallarda təkcə görülmüş tədbirlər barədə deyil, həm də onların təsirinin qiymətləndirilməsi barədə məlumatları təqdim etmək zəruri ola bilər. Bu, problemin inzibati və ya məhkəmə praktikasından qaynaqlandığı hallarda olduqca vacibdir, həmçinin ümumi tədbirlər nəticəsində bu praktikanın dəyişdiyini göstərmək də lazımdır.

Hakimiyyət orqanlarının görülmüş tədbirlərin təsirini təhlil etməyi bacarması geniş çeşidli müxtəlif tədbirlərin tələb olunduğu hallarda (məsələn, məhkəmə prosesinin həddən artıq uzun sürdüyü və ya həbsxanada sıxlığın olduğu hallarda) böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə şəraitdə fəaliyyət planında/hesabatında təkcə görülmüş tədbirlərin təsirini qiymətləndirməyə imkan verən məlumatları deyil, həm də dövlət orqanlarının tədbirlərin təsirini qiymətləndirə və əlavə tədbirlərə ehtiyac olduqda buna operativ reaksiya verə bilməsini təmin etmək üçün görülmüş tədbirlər barədə məlumatları təqdim etmək faydalı ola bilər.

Təxmini vaxt cədvəlinin təqdim edilməsinin icra prosesinin sonrakı mərhələləri üçün vacibliyi

Milli səviyyədə təxmini vaxt cədvəli, digər məsələlərlə yanaşı, icra prosesində iştirak edən müxtəlif tərəflərin hərəkətləri üçün dəqiq çərçivə müəyyən etməyə kömək edə bilər. Avropa səviyyəsində təxmini vaxt cədvəli Nazirlər Komitəsinin nəzarət fəaliyyətinin tempini müəyyən etməyə kömək edir. O, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi və Parlament Assambleyası kimi digər maraqlı tərəflər üçün də vacibdir, belə ki, onlar bu cədvəl əsasında icra prosesinin milli səviyyədə gözlənilən və əsaslandırılabilir şəkildə irəlilədiyini düşünmək üçün əsaslar olub-olmadığını müəyyən edə bilərlər.

“Təxmini vaxt cədvəli” terminindən də göründüyü kimi, cavabdeh dövlət tərəfindən göstərilən müddətlər yekun müddətlər deyil. Təxmini vaxt cədvəli icra prosesinin necə inkişaf etməsindən asılı olaraq yenidən nəzərdən keçirilə və onda düzəlişlər edilə bilər. Ona bir növ fəaliyyət planını müşayiət edən, icra prosesinin gedişində qarşıya maneələr və ya çətinliklər çıxdığı zaman dəyişdirilə bilən “yol xəritəsi” kimi baxmaq olar.

Daxili hüquqi müdafiə vasitələrinin mövcudluğu məsələsi

Məhkəməyə təkrarlanan şikayət ərizələrinin daxil olmasının qarşısını almaq üçün bu məsələnin əhəmiyyətini nəzərə alaraq, hətta 13-cü maddənin heç bir pozuntusu aşkar edilmədiyi halda, xüsusilə də Məhkəmənin qərarında struktur probleminin mövcudluğu qeyd olunduğu halda səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri məsələsi həmişə fəaliyyət planında/hesabatında öz əksini tapmalıdır. Həqiqətən də, Brayton Konfransının gedişində Məhkəmə tərəfindən baxılmalı olan çoxsaylı təkrarlanan şikayət ərizələri ilə bağlı narahatlıq ifadə edilmiş və dövlətlərin Konvensiya ilə qorunan hər hansı hüququn iddia edilən bütün pozuntularına görə hüquqi müdafiə vasitələrini təmin etmələrinin vacibliyi vurğulanmışdır (həmçinin Daxili hüquqi müdafiə vasitələrinin təkmilləşdirilməsi haqqında Nazirlər Komitəsinin Rec(2004)6 sayılı Tövsiyəsinə bax – həmin Tövsiyədə üzv dövlətlər Məhkəmənin presedent hüququ əsasında öz hüquq sistemlərini nəzərdən keçirməyə və zərurət yarandıqda Konvensiyanın 13-cü maddəsi ilə təmin edilən səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrini təmin etmək üçün zəruri və adekvat tədbirlər görməyə təşviq edilirlər).

Məhkəmənin qərarının dərc edilməsi/yayılməsi məsələsi

Qeyd etmək lazımdır ki, Məhkəmənin qərarının dərc edilməsi və yayılması **iki məqsədə** xidmət edir. **Ümumi məqsəd** Məhkəmənin presedent hüququndakı inkişaf prosesləri haqqında maraqlı tərəfləri məlumatlandırmaqdır. Bu kontekstdə qeyd etmək faydalı olar ki, Nazirlər Komitəsi dövlətlərə müvafiq presedent hüququnu inkişaf etdirən qərar və qəraradların tam mətninin və ya ən azı əhəmiyyətli aspektlərinin qısa xülasələr və yaxud çıxarışlar şəklində (mətnlərin əslinə müvafiq istinadlarla birlikdə) ölkənin dil(lər)ində, xüsusən də rəsmi qəzetlərdə, səlahiyyətli nazirliklərin məlumat bülletenlərində, hüquq jurnallarında və ümumiyyətlə hüquq ictimaiyyəti tərəfindən istifadə olunan digər media orqanlarında, o cümlədən lazımi hallarda internet saytlarında operativ və geniş şəkildə dərc olunmasını təmin etməyi tövsiyə etmişdir.

Bəzi hallarda həmçinin dərc etmənin/yaymanın **konkret məqsədi** olur, belə ki, bəzən o, ünvanlandığı tərəflərin (pozuntunun iştirakçısı olan tərəflər) öz praktikalarında dəyişiklik etmələrinə nail olmağa yönələn ümumi tədbir kimi nəzərdə tutulur. Bəzi hallarda o hətta qərarın icrası üçün hakimiyyət orqanları tərəfindən nəzərdə tutulan yeganə tədbir ola bilər. Belə vəziyyətlərdə hakimiyyət orqanlarının fəaliyyət planında/hesabatında bu tədbirdən nə gözlənildiyini və onun gözlənilən nəticəni necə verə biləcəyini izah etmələri vacibdir.

Ayrıca hallar

Konkret pozuntu mahiyyət etibarı ilə işin konkret halları ilə əlaqəli olduğu təqdirdə ayrıca (geniş yayılmayan) hal kimi qəbul edilə bilər. Lakin izahat vermədən hər hansı halın ayrıca hal olduğunu və ya işin konkret halları ilə əlaqəli olan pozuntu olduğunu bildirmək kifayət deyil. Pozuntunun ayrıca hal olduğunu nümayiş etdirmək üçün işin hansı konkret hallarının gələcəkdə oxşar pozuntuların baş verməsini istisna etdiyi göstərilməlidir.

İstinad edici sənədlər:

Daxili hüquqi müdafiə vasitələrinin təkmilləşdirilməsi haqqında Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə 12 may 2004-cü il tarixli Rec(2004)6 sayılı Tövsiyəsi

İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasının və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun mətninin dərc edilməsi və yayılması haqqında Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə 18 dekabr 2002-ci il tarixli Rec(2021)13 sayılı Tövsiyəsi

Məlumat sənədi CM/Inf/DH(2010)37, 6 sentyabr 2010-cu il – Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərar və qəraradlarının icrasına nəzarət: İnterlaken Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi – İkkili nəzarət sistemi üçün formalar

D. Hakimiyyət orqanlarının qənaəti

Söhbət fəaliyyət planından gedirsə, hakimiyyət orqanlarının qənaəti icra prosesinin növbəti mərhələsinə aid olmalı, fəaliyyət planının yenilənmiş versiyasının Nazirlər Komitəsinə nə vaxt təqdim oluna biləcəyi göstərilməlidir.

Fəaliyyət hesabatında hakimiyyət orqanlarının görülmüş fərdi və ümumi tədbirlərə dair qənaəti göstərilməli və Komitə bu işə nəzarətə xitam verməyə dəvət edilməlidir. Əgər təkrarlanan ("klon") şikayət digər iş və ya işlər qrupu kontekstində hələ də Komitənin nəzarəti altındadırsa, fəaliyyət hesabatında gəlinən qənaətdə bu göstərilməli və bu kontekstdə hakimiyyət orqanlarının problemi həlli etmək öhdəliyinə sadıq olduqları qeyd edilməlidir.

E. Fəaliyyət planlarına və hesabatlarına Əlavələr

Fəaliyyət planının/hesabatının yığcam olmasının zəruriliyi nəzərə alınaraq, orada qeyd edilənləri dəstəkləyən əlavə məlumatları və ya nümunələri təqdim etmək üçün qoşma şəklində Əlavələr faydalı vasitə ola bilər. Lakin bu vasitənin effektiv olması üçün böyük həcmli sənədlərin və ya Avropa Şurasının rəsmi dillərindən fərqli olan başqa dillərdəki sənədlərin əlavə edilməsindən çəkinmək vacibdir. Belə hallarda Əlavələrdə olan məlumatların qısa xülasəsinin fəaliyyət planına və ya hesabatına daxil edilməsi tövsiyə olunur. Fəaliyyət planının və ya hesabatının mətnində sadəcə onlara istinad edilməsi kifayət deyil.

III – Prosedur məsələləri

Bu bölmə icraya nəzarət prosesinin gedişində fəaliyyət planlarının/hesabatlarının keçdiyi müxtəlif mərhələlərə aiddir. Onun məqsədi bu sənədlərin prosesə necə uyğunlaşdırıldığını başa düşməyi asanlaşdırmaqdır.

A. Fəaliyyət planlarının və hesabatlarının təqdim edilməsi və fəaliyyət planlarının yenilənməsi

İlkin müddət

Fəaliyyət planı və ya hesabatı mümkün qədər tez və istənilən halda qərar qüvvəyə mindikdən sonra 6 aydan gec olmayaraq təqdim edilməlidir. Bunun maksimum müddət olduğunu nəzərə almaq vacibdir. Çox zaman fəaliyyət planı və ya hesabatı daha əvvəl təqdim edilə bilər. Amma təxirəsalınmaz hallarda və ya Avropa Məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmiş bəzi tədbirlərin görülməsi üçün son tarixi özündə əks etdirən pilot qərar da daha qısa müddət tələb oluna bilər.

Sonuncu halda, məsələn, Komitənin Məhkəmə tərəfindən müəyyən edilmiş müddətə riayət olunmasını təmin edə bilməsi üçün fəaliyyət planı vaxtında təqdim edilməlidir.

Təxirəsalınmaz fərdi tədbirlərin görülməsi ilə bağlı işlərdə hakimiyyət orqanları qərar qüvvəyə minən kimi dərhal fərdi tədbirlər haqqında məlumat verməli, ehtiyac olduqda bu informasiyanı xüsusi məlumat (kommunikasiya) olaraq təqdim etməlidirlər. Sonradan bu məlumat qərarın qüvvəyə mindiyi andan 6 ay ərzində təqdim edilməli olan tam fəaliyyət planına və ya hesabatına daxil ediləcək.

Xatırlatma

Yeni iş metodlarına əsasən, dövlətlər Nazirlər Komitəsinə fəaliyyət planı və ya hesabatı təqdim etmək üçün nəzərdə tutulmuş 6 aylıq müddətə əməl etmədikdə, İcra Departamenti müvafiq nümayəndə heyətinə xatırlatma məktubu göndərərək yeni müddət təyin edir, bu müddət **standart prosedur üzrə 3 ay, gücləndirilmiş prosedur üzrə 2 aydır**. Əgər üzv dövlət bu yeni müddət başa çatdıqdan sonra hələ də fəaliyyət planı və ya hesabatı təqdim etməyibsə və Nazirlər Komitəsinə bu vəziyyətlə bağlı heç bir izahat verməyibsə, Katibliyə göstəriş verilir ki, məsələyə Nazirlər Komitəsi tərəfindən gücləndirilmiş prosedur çərçivəsində ətraflı şəkildə baxılması barədə təklif versin.³

Kompleks situasiyalarda məlumatların təqdim edilməsi müddətinə riayət etmə

Struktur xarakterli və/və ya kompleks problemlər əksər hallarda optimal həll yollarının müəyyən edilməsi və onları həyata keçirmək üçün zəruri olan müddətin düzgün qiymətləndirilməsi barədə düşünmək üçün daha uzun vaxt tələb edir. Buna görə də belə bir sual ortaya çıxır ki, ilkin fəaliyyət planında “Ümumi tədbirlər” bölməsinin məzmunu, o cümlədən təxmini vaxt cədvəli nədən ibarət olacaq.

Belə bir vəziyyətdə hakimiyyət orqanlarından faktiki icra tədbirlərini özündə əks etdirən ilkin fəaliyyət planını təqdim etmələri gözlənilmir, çünki onlar hələ müəyyən edilməyib. Digər tərəfdən, fəaliyyət planında həmin tədbirləri müəyyən etmək üçün hakimiyyət orqanları tərəfindən atılmış addımlar göstərilməlidir.

Eyni sözlər təxmini vaxt cədvəlinə də aiddir. Bu, qərarın icrası ilə nəticələnəcək tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün vaxt cədvəli deyil, icra prosesinin birinci mərhələsində dövlət orqanlarının milli səviyyədə həyata keçiriləcək tədbirlər barədə düşünməsi üçün “yol xəritəsi” olacaq (vəziyyəti təhlil etmək üçün ekspertlər qrupunun təşkili, bu qrupun rəylərini təqdim etməsi üçün təxmini müddət və s.).

İlkin fəaliyyət planının yenilənməsi

İkili nəzarət proseduru⁴ çərçivəsində tətbiq edilən davamlı monitoring sisteminin əsas ideyası ondan ibarətdir ki, fəaliyyət planının mütəmadi olaraq yenilənməsi sayəsində Nazirlər Komitəsi icra prosesinin gedişatını izləyə bilməlidir.

Nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsində hər hansı mühüm irəliləyişlər baş verən kimi fəaliyyət planı yenilənməlidir. Bu yeniləmə fəaliyyət planının əvvəlki versiyasının təqdim edilməsindən sonra həyata keçirilmiş tədbirlər və onların təsirinin qiymətləndirilməsi barədə məlumatların təqdim edilməsini əhatə edəcək. Bu yolla fəaliyyət planı tədricən fəaliyyət hesabatına çevriləcək və onun əsasında Nazirlər Komitəsi nəzarət prosesinə xitam vermək barədə qərar qəbul edə biləcək.

Bu kontekstdə vurğulanmalıdır ki, icra prosesində hər bir irəliləyişə görə yenilənmiş məlumatlar təqdim etmək lazım deyil, lakin prosesdə hər hansı **əhəmiyyətli irəliləyişlər** barədə Nazirlər Komitəsinə məlumat vermək vacibdir. Həmçinin fəaliyyət planının icrası zamanı qarşıya çıxan **hər hansı problem və ya maneələrlə** bağlı şəffaflığın təmin edilməsi və həmin çətinliklərin aradan qaldırılması üçün nəzərdə tutulan həll yollarının göstərilməsi zəruridir. Şəffaflıq məsələsi ilə əlaqədar olaraq, hakimiyyət orqanları QHT-lərin təqdim etdiyi məlumatlarda yer alan müəyyən qeydləri və həmin qeydlərlə bağlı verilən cavabları öz yenilənmiş məlumatlarına daxil etmək istəyində ola bilərlər.⁵

Yenilənmiş fəaliyyət planını anlamağa kömək etmək üçün ilkin fəaliyyət planının strukturunun mümkün qədər saxlamasını təmin etmək faydalıdır. Cavabdeh dövlətin bütün aktual məlumatları əvvəlki məlumatlara (kommunikasiyalara) istinad etmədən bir sənəddə əks etdirməsi də arzu ediləndir. Müstəsna hallarda, o öz fəaliyyət planını ayrıca məlumatla tamamlamağa üstünlük verərsə, bu məlumatın ardınca mümkün qədər tez bir zamanda kombinə edilmiş planın (və ya müvafiq halda hesabatın) təqdim edilməsini təmin etmək vacibdir. Ümumiyyətlə, Komitənin işin icrasının vəziyyəti ilə bağlı ümumi təsəvvürə malik olması üçün hakimiyyət orqanlarının müxtəlif sənədlərini nəzərdən keçirməli olması arzu olunmazdır.

³ CM/Inf/DH(2010)45final məlumat sənədinin IV bölməsinə bax.

⁴ 4 Bu prosedur çərçivəsində bütün işlər daim Nazirlər Komitəsinin gündəliyində olur (Nazirlər Komitəsinin iş qaydasına uyğun olaraq konkret iclasda nəzərdən keçirəcəyi işlər göstərilir).

⁵ “Qərarların icrasına və dostcasına həll barədə razılaşmaların şərtlərinə əməl edilməsinə nəzarətə dair Nazirlər Komitəsinin Qaydaları”na uyğun olaraq (bax: Qayda 9.3), QHT-lərdən daxil olan məlumatlar aidiyyəti nümayəndə heyətinin hər hansı qeydləri ilə birlikdə Nazirlər Komitəsinin diqqətinə çatdırılır, bu şərtlə ki, belə qeydlər onlar barəsində məlumat verildikdən sonra beş iş günü ərzində Katibliyə göndərilmiş olsun. QHT-lərin məlumatlarına müəyyən edilmiş müddət ərzində cavab verməsələr belə, hakimiyyət orqanları bunu həmin müddət bitdikdən sonra ayrıca məlumat təqdim etməklə və ya fəaliyyət planının növbəti yenilənmiş versiyasını təqdim etdikləri zaman edə bilərlər.

Fəaliyyət hesabatının təqdim edilməsi

Üzv dövlət bütün tədbirlərin görüldüyünü və Konvensiyanın 46-cı maddəsində nəzərdə tutulan öhdəliyini yerinə yetirdiyini hesab etdikdə, fəaliyyət planı fəaliyyət hesabatına çevrilir.

Katiblik bu məlumatın təqdim edilməsindən sonra ən gec 6 ay ərzində fəaliyyət hesabatının yekun qiymətləndirilməsini həyata keçirir. Üzv dövlət və Katiblik həyata keçirilmiş tədbirlərin məqsədəuyğun və yetərli olduğu barədə razılığa gələrsə, Katiblik Komitəyə işə baxılmasına son qoyan yekun qətnamənin qəbul edilməsini təklif edir.

İstinad edici sənədlər:

Qərarların icrasına və dostcasına həll barədə razılışmaların şərtlərinə əməl edilməsinə nəzarətə dair Nazirlər Komitəsinin Qaydaları

Məlumat sənədi CM/Inf/DH(2010)45-final, 7 dekabr 2010-cu il – Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərar və qəraradlarının icrasına nəzarət: İnterlaken Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi – Yeni ikili nəzarət sisteminin həyata keçirilməsinin praktiki formaları ilə bağlı həll olunmamış məsələlər. Həmçinin (2010)37 sayılı məlumat sənədi.

IV – Lazımi məlumatların toplanmasının və fəaliyyət planlarının və hesabatlarının vaxtında hazırlanmasının optimallaşdırılması üçün hakimiyyət orqanları tərəfindən görülməli olan tədbirlərə dair mövcud təcrübələr

Bu bölmədə Tiranada və Strasburqda keçirilmiş dəyirmi masa tədbirlərində təqdim olunan bəzi təcrübələrdən nümunələr təsvir edilir. Bu nümunələrin siyahısı tam deyil və onlar məcburi qüvvəyə malik deyil. Onlar arzu edənlər üçün ilham mənbəyi rolunu oynamağa xidmət edir.

İstinad edici sənədlər:⁶

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarının operativ icrası üçün effektiv daxili imkanlar mövzusunda çoxtərəfli dəyirmi masa tədbiri, Tirana, 15-16 dekabr 2011-ci il

Avropa Məhkəməsinin qərarlarının icrası üçün dövlətlərin fəaliyyət planlarına və hesabatlarına dair çoxtərəfli dəyirmi masa tədbiri: cari praktika və gələcək perspektivlər, Strasburq, 13 və 14 oktyabr 2014-cü il

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Themes/Tables_rondes/RoundTables_fr.asp

A. Məlumatların toplanması

Məsul orqan(lar)

Nazirlər Komitəsi üzv dövlətlərə milli səviyyədə qərarların icrası üçün müvafiq məlumatları əldə etməkdən ötrü lazımi hüquq və səlahiyyətlərə malik olan əlaqələndirici şəxs (fiziki və ya hüquqi şəxs) təyin etməyi tövsiyə etmişdir.⁷

⁶ Dəyirmi masa tədbirlərində gələn nəticələrlə burada tanış olmaq olar:

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Source/Documents/Tables_rondes/TR_Strasbourg_13-14%20octobre%202014/TR_Strasbourg_Conclusions_EN.pdf

⁷ Bax: Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarının operativ icrası üçün effektiv ölkədaxili imkanlar haqqında Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə CM/Rec(2008)2 sayılı Tövsiyəsi, eləcə də bu yaxınlarda Nazirlər Komitəsi tərəfindən nazirlərin sessiyasında (may 2015-ci il) tam təsdiq edilmiş Brüssel Bəyannaməsi (Fəaliyyət Planı, B.2 hissəsi).

Əksər üzv dövlətlərdə baş koordinator rolunu **Hökumətin nümayəndəsi** oynayır. Amma bu heç də həmişə belə olmur. Məsələn, Böyük Britaniyada koordinator rolu icra mərhələsində Hökumətin nümayəndəsindən (Xarici İşlər Nazirliyi) Ədliyyə Nazirliyinə ötürülür.

Bununla belə, qərarın icrası üçün əsas məsuliyyət çox vaxt qərarın aid olduğu orqanın üzərinə düşür. Xüsusilə qərarla struktur xarakterli və ya kompleks problem aşkar edildikdə, qərarın icrası üçün görüləcək tədbirlər barədə qərar vermək məqsədilə nazirliklərarası komitələr və ya işçi qrupları yaradıla bilər.

Məlumat mənbələri

Yaxşı fəaliyyət planı/hesabatı tərtib etmək üçün ilk növbədə icraya aidiyyəti olan bütün məlumatları toplamaq çox vacibdir. Buna görə də, təkcə aidiyyəti orqanlarla məsləhətləşmək deyil, həm də milli insan hüquqları strukturları (milli insan hüquqları təsisatları və ombudsman), Avropa Şurası daxilində müxtəlif ixtisaslaşdırılmış qurumlar (CPT, ECRI, CEPEJ və s.), digər hökumətlərarası təşkilatlar (Aİ, BMT), habelə vətəndaş cəmiyyəti və ya media kimi digər potensial məlumat mənbələrinə müraciət etmək məsləhət görülür.

Vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlığa gəlincə, Strasburqda keçirilmiş dəyirmi masa tədbirinin bəzi iştirakçıları bununla bağlı öz təcrübələrini bölüşərək, fəaliyyət planının dərc edilməsindən sonra QHT-lər tərəfindən bildirilmiş qeydlərin orada əks olunması üçün fəaliyyət planında dəyişiklik edilməsi zərurəti üzündən prosesin lüzumsuz yerə uzanmaması üçün fəaliyyət planlarının və hesabatlarının hazırlanması mərhələsində bu cür əməkdaşlığa başlanılmasının faydalılığına diqqətli cəlb etmişlər.

Bəzən eyni məsələlər üzrə başqa beynəlxalq qurum üçün hesabat hazırlanarkən lazımi məlumatlar artıq toplanmış olur. Həmin hesabat fəaliyyət planı və ya hesabatı üçün məlumat mənbəyi ola bilər.

Zəruri məlumatların toplanmasını asanlaşdırmağa və fəaliyyət planlarının/hesabatlarının dərcini təmin etməyə yönələn tədbirlər

Nazirlər Komitəsi fəaliyyət planlarının və hesabatlarının hazırlanması üçün zəruri məlumatların toplanmasından ötrü bir sıra müvafiq tövsiyələr vermişdir (onun (2008)2 sayılı Tövsiyəsinə və bu yaxınlarda qəbul edilmiş Brüssel Bəyannaməsinə bax). Bu kontekstdə o, xüsusilə milli səviyyədə icra prosesində müvafiq subyektlər arasında istər ümumilikdə, istərsə də konkret qərarla əlaqədar effektiv işbirliyi qurulmasının vacibliyini vurğulamışdır.⁸

Belə tədbirlərdən biri **operativ reaksiya qabiliyyətinə malik qurumlararası şəbəkənin yaradılmasıdır**. Nazirlər Komitəsinin Tövsiyəsinə uyğun olaraq, məlumatların toplanmasını asanlaşdırmaq üçün milli hakimiyyət orqanları daxilində qərarların icrası prosesində iştirak edən **əlaqələndirici şəxslərin** təyin edilməsi faydalı ola bilər.⁹ Məsələn, Almaniyada əlaqələndirici əməkdaşlar həm federal səviyyədə, həm də əyalətlər səviyyəsində təyin edilmişdir; Avstriyada insan hüquqları üzrə koordinatorlar, digər məsələlərlə yanaşı, Məhkəmənin qərarlarının icrası ilə bağlı məsələləri müzakirə etmək üçün mütəmadi olaraq görüşürlər; Birləşmiş Krallıqda insan hüquqlarının müdafiəsi üzrə ixtisaslaşmış vəkillər və insan hüquqları siyasətinə cavabdeh olan hökumət rəsmiləri il ərzində görüşür və əlaqə saxlayırlar.

⁸ Yuxarıda qeyd edilən *CM/Rec(2008)2 sayılı Tövsiyəyə*, eləcə də Brüssel Bəyannaməsinə bax.

⁹ Eyni mənbələrə bax.

Həmçinin **icra prosesində müvafiq iştirakçıların Məhkəmənin presedent hüququ, habelə Nazirlər Komitəsinin müvafiq tövsiyələri və praktikası ilə kifayət qədər tanış olmalarını təmin etmək üçün** addımların atılması tövsiyə olunur.¹⁰ Buna nail olmağın bir neçə yolu var. Məsələn, Slovakiyada hakimlər üçün seminarların keçirildiyi kimi, **təlim proqramları** təşkil edilə bilər. Almaniyada olduğu kimi bütün əlaqələndirici şəxslər üçün illik konfranslar təşkil oluna bilər, belə ki, orada Almaniyanın Avropa Məhkəməsindəki hakiminin iştirakı ilə əlaqələndirici şəxslər üçün hər il federal və əyalətlər səviyyəsində görüşlər təşkil olunur.

Digər mühüm irəliləyiş ondan ibarətdir ki, **qərarların icrasının vəziyyəti və bununla bağlı görülən tədbirlər barədə hökumətlərin lazımi hallarda öz parlamentlərini məlumatlandırması** praktikası genişlənir. Bu cür praktika (2008)2 sayılı Tövsiyəsində Nazirlər Komitəsi tərəfindən tövsiyə edilmişdir. Onlar həm də milli parlamentlərin Konvensiya standartlarının milli səviyyədə effektiv icrasına nəzarət etməsini və xüsusilə səlahiyyətli parlament komitələrinin Məhkəmənin pilot qərarlarının və struktur xarakterli mühüm problemləri üzə çıxaran digər qərarlarının icrasında fəal rol oynamasını təmin etmək üçün milli parlamentlərə Parlament Assambleyası tərəfindən edilən çağırışlara¹¹ uyğundur. Eyni məsələ ilə əlaqədar olaraq, Parlament Assambleyası 2013-cü ildə Konvensiyaya aid məsələlərlə, o cümlədən Məhkəmənin qərarlarının icrası ilə bağlı müvafiq parlament komitələrinə məsləhətlər verməyə məsul olan hüquqşünaslar üçün Strasburqa səfərləri nəzərdə tutan təlim proqramına başlamışdır.¹² **Məhkəmənin presedent hüququna və onun qərarlarının icrasına dair illik hesabatların** hökumət tərəfindən hazırlanması və parlamentə təqdim edilməsi kimi bəzi ölkələrdə formalaşmış praktikanı da qeyd etmək lazımdır. Məsələn, Almaniyada icra proseduru və konkret işlər üzrə görülən tədbirlər haqqında məlumatları özündə əks etdirən bu cür hesabat Federal Ədliyyə Nazirliyinin internet saytında dərc olunur və geniş şəkildə, o cümlədən parlamentdə yayılır.

Bu kontekstdə Komitə həmçinin dövlətləri digər iştirakçı dövlətlərlə, xüsusilə ümumi tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün, məlumat və müsbət təcrübə mübadiləsini təşviq etməyə çağırmışdır. O həmçinin dövlətləri Nazirlər Komitəsinin qərar və qətnamələrinə, eləcə də fəaliyyət planlarına və fəaliyyət hesabatlarına çıxışı təşviq etməyə çağırıb.

Məlumatların toplanması üçün istifadə olunan metodlar

Bəzi ölkələrdə müvafiq orqanlara fəaliyyət planının və ya hesabatının hazırlanması üçün lazımi məlumatları təqdim etməkdə köməklik göstərmək üçün **standart formalar və ya sorğu anketləri** tərtib edilmişdir (məsələn, Belçika və Birləşmiş Krallıqda). Bu həm də aidiyyəti orqanlarda daha çox məsuliyyət hissi yarada və icra prosesində onları istiqamətləndirə bilər.

B. Fəaliyyət planlarının və hesabatlarının hazırlanması

Məsul orqan(lar)

Məlumatların toplanması başa çatdıqdan sonra məsul orqan fəaliyyət planını və ya hesabatını tərtib edir. Bir sıra dövlətlərdə bu vəzifə ixtisaslaşdırılmış orqanın, çox vaxt Hökumət nümayəndəsinin və ya bəzi hallarda yalnız qərarların icrası məsələləri ilə məşğul olan xüsusi şöbənin üzərinə düşür (məsələn, Ermənistanda olduğu kimi). Bununla belə, bəzi ölkələrdə, məsələn, İrlandiyada və Birləşmiş Krallıqda bu vəzifənin icrası mərkəzsizləşdirilmişdir, burada fəaliyyət planı Məhkəmənin qərarının birbaşa aid olduğu orqan tərəfindən hazırlanır. Estoniyada olduğu kimi daimi nümayəndəliklər də fəaliyyət planlarının və ya hesabatların hazırlanmasında iştirak edə bilərlər.

¹⁰ Eyni mənbələrə bax.

¹¹ Digərləri ilə yanaşı, 1823(2011) və 1914(2013) sayılı Qətnamələrə bax.

¹² 2013-cü il üçün illik hesabatə bax.

İşin mürəkkəbliyindən və görülmək ümumi tədbirlərin növündən asılı olaraq, **nazirliklərarası komitə** və ya **işçi qrupu** da yaradıla bilər.

Müddətlər

Fəaliyyət planlarının/hesabatlarının təqdim edilməsinin müddətinə (adətən 6 ay) riayət etmək üçün bəzi dövlətlər ilk 3 ayı qərarı təhlil etməyə və görülmək tədbirlər haqqında düşünməyə, son 3 ayı isə fəaliyyət planını hazırlamağa sərf edirlər (məsələn, Almaniya və İrlandiya).

Bəzi hallarda, xüsusən də ciddi qanunvericilik dəyişiklikləri və/və ya büdcə xərcləri tələb edən sistem xarakterli problemlər aşkar edildikdə, fəaliyyət planlarının layihələri **hökumət tərəfindən rəsmən təsdiq edilməlidir**. Buna görə də bu addım üçün sərf ediləcək müddəti də tələb olunan müddətə əlavə etmək faydalı olar.

Mətnin hazırlanması üçün istifadə olunan dil

Bəzən fəaliyyət planları və hesabatları milli dildə hazırlanır, sonra ingilis və ya fransız dilinə tərcümə olunur. Bu, Brayton Bəyannaməsində qərarların icrası ilə bağlı fəaliyyət planlarının mümkün qədər geniş şəkildə yayılması, o cümlədən onların milli dillərdə dərc edilməsi vasitəsilə əlçatan olması ilə bağlı tövsiyəyə əməl olunmasını asanlaşdırır.

İstinad edici sənəd:

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarının operativ icrası üçün effektiv ölkədaxili imkanlar haqqında Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə 6 fevral 2008-ci il tarixli CM/Rec(2008)2 sayılı Tövsiyəsi